

REVISTA ENCICLO- PEDICĂ

REVISTĂ PERIODICĂ LUNARĂ

Răspundător: Ioan Corbu, Cluj, Str. General Grigorescu 16.

Se împarte gratuit, în librării 5 Lei esemplarul

(Numărul 4 apare în curind)

„Mărata limbă

BCU Cluj / Central University Library Cluj

românească“

de

IOAN CORBU

Schimb de anunțuri

Éditeurs: FÉLIX ALCAN, Paris - NICOLA ZANICHELLI, Bologna
AKADEMISCHE VERLAGSGESELLSCHAFT m. b. H., Leipzig - DAVID NUTT, London
G. E. STECHERT & Co., New-York - RUIZ HERMANOS, Madrid
F. KILIAN'S NACHFOLGER, Budapest - GEORG & Co., Genève
F. MACHADO & C-ia, Porto - THE MARUZEN COMPANY, Tokyo.

1937 31 ème Année **Revue internationale de synthèse scientifique**
Paraissant mensuellement (en fascicules de 100 à 120 pageschacun)
„SCIENTIA“ Directeurs: **F. Bottazi - G. Bruni - F. Enriques**
Secrétaire Général: **Paolo Bonetti**

EST L'UNIQUE REVUE à collaboration vraiment internationale.

EST L'UNIQUE REVUE à diffusion vraiment mondiale.

EST L'UNIQUE REVUE de synthèse et d'unification du savoir, traitant par ses articles les problèmes les plus nouveaux et les plus fondamentaux de toutes les branches de la science: philosophie scientifique, histoire des sciences, enseignement et progrès scientifique, mathématiques, astronomie, géologie, physique, chimie, sciences biologiques, physiologie, psychologie, sociologie, droit, sciences économiques, histoire des religions, anthropologie, linguistique; articles constituant parfois de véritables enquêtes, comme celles sur la contribution que les différents peuples ont apporté au progrès des sciences; sur la question du déterminisme; sur les questions physiques et chimiques les plus fondamentales et en particulier sur la relativité, sur la physique de l'atome et des radiations; sur le vitalisme. „Scientia“ étudie ainsi tous les plus grands problèmes qui agitent les milieux studieux et intellectuels du monde entier et constitue en même temps le premier exemple d'organisation internationale du mouvement philosophique et scientifique.

EST L'UNIQUE REVUE qui puisse se vanter de compter parmi ses collaborateurs les savants les plus illustres du monde entier.

Les articles sont publiés dans la langue de leurs auteurs, et à chaque fascicule est joint un Supplément contenant la traduction française de tous les articles non français. La Revue est ainsi entièrement accessible même à qui ne connaît que le français. (*Demandez un fascicule d'essai gratuit au Secrétaire Général de „Scientia“, Milan, en envoyant trois francs en un seul timbre-poste de votre Pays, - à pur titre de remboursement des frais de poste et d'envoi.*)

ABONNEMENT: Fr. 230

Il est accordé de fortes réductions à ceux qui s'abonnent pour plus d'une année.

Adresser les demandes de renseignements directement à
„SCIENTIA“ Via A. De Togni, 12 - Milano (Italie)

Motto: *Culmea desmăţului şi a „prostului gust” al scólei fonetice s'a ajuns cu lăpędarea clasicului latin şi român: „cogitocuet” şi înlocuirea lui cu barbarismul prost (poetic!) „gând”, ba chiar şi a numelui de „Român-Romanus” cu acel-a de „Valah”.*

„Mărata limbă românéscă”

Acest titlu l-am străformat după articolul d-lui T. Pisani din Universul: „Sărmana limbă românéscă”. „Limba vechiă şi înţelptă” românéscă a fost „mărat” (lat. „male habitus”, italianul „malato” cu înţeles de „lânged”), care a fost slavonit pe încetul: „mărac” şi pe urmă „sărac”. L'am reînviat în forma lui originală, ca să aud neşciinţa şi desmăţul fonetist tradându-se, sbierând în contra lui în numele „limbei vechi şi înţelepte” (!?), sub care şcola fonetică înţelege orice ţigănisme, cari n'au intrat niciodată în limba românéscă, ca slavul „leat” (an), sau ţigan. „ciordi” (fural), sau slavul „ohabnic”, auđit la Radio întonat şi silabizat, ca ascultătorul român să nu piérdă nici un sunet din frumuseţa arhaică românéscă (?!), căci pe semne limba românéscă e limbă slavă, nu neolatină), şi să-l pótă căuta în Dicţionar, căci de înţeles n'are de unde să-l înţelgă un Român. Tóte ţigăniile aceste-a au dreptul să fiă reînviat, sau întroduse în limba românéscă, numai cuvintul românesc cu adevărat, n'are acest drept; căci aşe ne învăţă d-l Pisani, care bucină în Universul, că luptă pentru curăţirea limbei româneşti de „străinisme şi barbarisme”. Că ce înţelege sub aceste-a, cari îi sunt principiile? la repetitele nóstre întrebări, tace cumu-i piticul, şi le ascunde cât póte, căci pe cât se vede nu-i e cugetul curat. Dar pentru acee-a face paradă şi cu principii

— ca să înșele lumea — numai că tot d-sa le calcă în picior, în loc să le urmeze.

Așe aflăm în articolul d-lui Pisani din Nr. 279 „Universul” următorul principiu sănătos: „nu e nici un popor liber, la care pătura cultă să umplă limba națională cu vorbe străine” — ca la noi. Dar d-l Pisani înțelege sub cuvinte străine numai neologismele, cari sunt și rădăcini latine și destule ori chiar rădăcini și formațiuni românești (ca „re-lua, re-afla, re-vede” — v. Nr. 7—1936 din această revistă — de cari își bate joc d-l P. (cu o fi spunând d-sa românește „recunoșce”, a cunoșce din nou?) pe când toate străinismele, țigănistele, cu cari ne-a împlut limba șerbă politică turcăscă, unгурescă și șerbă culturală slavă în beserică, mai periculoasă pentru limba noastră decât șerbiile politice — sunt pentru d-l P. „limba noastră” românească, adică limba d-sale, ca „geam, musafir, vreme, gândi, birui, bizui...” și alte bizăituri unğurești, iar „ferestă, óspete, timp, cugeta, învinge, încrede...” or fi „barbarisme și străinisme,” nedemne să fiă luate în scrisul d-sale!

Se vede, că și d-l Pisani e de aceeași părere ca și „România nouă” (Cluj), care a descoperit, că limba noastră s'a aflat numai în șerbă latină. După „R. nouă” „originea noastră latină am exploatat-o (originea obiect de exploatare la demagogi!) ca titlu de mândrie, ideia latinistă, pe care, atunci, când și-a împlinit chemarea (!) și a rămas un simplu titlu de orgoliu național, periclitând (!) dezvoltarea frumoasei noastre limbi (valahe?), am aruncat-o ca pe o haină vechiă (așe purced demagogi și bolșevici), și am depus-o la muzeul de relicve naționale...” Mărata, biéta limbă românească, a scăpat din șerbă latină (a limbei-mame, sub a cărei scut și agestare au stat și s'au dezvoltat toate cele-alalte limbi neolatine, fără să le „pericliteze”) dar n'a scăpat de șerbă slavă, unğurească, turcăscă... în care vre să ne readucă d-l Pisani și desmățul și bolșevismul școlei fonetice, după ce ne-a fost eliberat odată din ele școla românească a marelui Român și filolog Cipariu. Am scăpat și de maghiarizarea forțată, dar ați ne maghiarizéză limba și sufletul românesc nebunia și demagogia fonetistă. În principiu și d-l Pisani ne spune: „când sfărîm legătura dintre tine și limba ta, sfărîm legătura dintre tine și sufletul românesc.” Dar care e limba și sufletul românesc? Care e „frumoasa noastră limbă românească” după „R. nouă”? E cea „alkătuită din ravagii, expoze, sesizare, eșalonare, vicisitudin, derutare, sentiment, (adecă santiman), șofaj... vileag, borviz, meșteșug, ghili, gândi, hotări, kezeșui, tămădui...” (aceste-a din urmă sunt românești și după d-l P.), tyistaș rumuneștye ca în „răvașurjle gyn cotu-

nie", publicate în revista umoristică „Vulturul”. Străinismele de sus sunt culese aprópe tóte din articolul cu „frumósa nóstră limbă românéscă periclitată de ideia latinistă”! Am mai arétat în aceste pagini, că chiar scrietori dela „România nouă” au aflat, că „frumósa nóstră limbă” (cea adevérată) a devenit „banală”, și deci gázetari cată sê-și înfrumusețeze stilul — în lipsă de idei — cu orice țigánisme, numai sê fiă nóue (adecă „noui” dupě gramatica șcólei fonetice). Acest-a e și cređul șcólei fonetice. Am mai spus-o, și cată sê o accentuăm de nou, că neșciința și desmățul șcólei fonetice confundă și ađi șcóla românéscă adevérată alui Cipariu cu șcóla latinistă, care a esagerat ideia latinistă, pe când Cipariu a cultivat-o așe, cum se cuvine în o limbă neolatină.

Dacă însă d-nii dela „România nouă” și alți scrietori, cari nu sunt filologi, vorbesc așe din neșciință, fiind de bună credință, d-l Pisani, ca filolog și luptător (?) în contra „străinismelor și barbarismelor”, nu numai că e de reă-credință, dar merge cu cutezanța până acolo, că falsifică pe Maiorescu și chiar pe Cipariu, înșelând pe cei neșciutori sê credă, că și acești-a au invětat ca d-l Pisani, că tóte slavismele, turcismele, ungurismele sunt limbă românéscă și cată să le dăm întâietate chiar înaintea cuvintului românesc adevérat. Pe când Maiorescu a dat „îndrumarea înțeléptă”, că acolo, unde avem cuvîntul românesc (de origine latină), îl vom folosi pe acest-a și nu pe cel slav, sau unguresc — lucru de sine înțeles în o limbă neolatină, numai d-l Pisani și bolșevismul șcólei fonetice nu voiesc sê-l înțelégă — pe atunci d-l Pisani nu numai că a luat în apărare barbarismul prost „gândi”, dar și-a bătut și joc de clasicul românesc și latin: „cuget, cogito”. Asta e „rușine” și crimă în contra „limbei nóstre” româneșci (nu a d-lui Pisani).

D-l Pisani citéză din Maiorescu: „în mijlocul luptelor de naționalitate avem indoita datorie de a păstra cu scumpătate sipritul distinctiv al limbei materne, și de a nu-l falsifica (auđi d-le Pisani?) cu elemente străine”. Și d-l Pisani ne mustră, că „numai noi, Români, ne lepădăm de ce e al nostru, numai noi ne desprețuim înși-ne limba”. Și la alt loc ne mai spune: „nu se póte cultură, credință, înfrățire sufletéscă... cu o limbă pocită” adecă plină de „străinisme și barbarisme”. Fórté adevérat și frumos, dar cum se împacă aceste-a cu apărarea ungu-rismului „gândi...” și batjocorirea românescului „cugeta...”?

Limba românéscă, ca limbă neolatină vieză prin cuvîntul românesc, adecă neolatin, ca orice limbă prin cuvîntul național, nu prin „străinisme”. Limba românéscă vieză prin „cuget, timp, óspete...” nu prin „gând, vreme, musafir...” cari nu numai

că nu sunt românești, cum înșelă d-l Pisani lumea să credă, ci sunt dușmani limbei românești, pe care o „desnaționalizează”, iar nu o „naționalizează”, cum falsifică d-l P. „îndrumările înțelepte” ale lui Maiorescu. Redăm aici din un citat al d-lui Pisani din Maiorescu cuvintele: „vestmîntul nouelor cugetări”. Acésta e limbă și gramatică românească, nu „haina nouilor gândiri”, cum spurcă d-l P. și bolșevismul fonetist limba și gramatica românească.

Cu tot dreptul a întreat un Bănățean pe d-l Pisani: „pentru ce nu lupți și în contra slavismelor: „slavă, norod, blagoslovi...”, când avem româneștile: mărire, popor, binecuvînta...? Ești și d-ta Sîrb, ori ce?” D-nul Pisani, luat așe de scurt, n'a mai cutezat să se declare, că pentru d-sa numai străinismele sunt românești, și și-a plătit urechia cu „d-nul Caragiale”, adăogînd, că se simte mîndru cu numele de Sîrb, căci Sîrbi sunt viteji. O fi, dar asta n'are a face nemică cu filologia și cu atît mai puțin pôte îndreptați slavonirea și „desnaționalizarea” limbei românești după simpatiile d-lui Pisani pentru Sîrbi.

Am mai citat odată din un scrietor frasa: „gînduri hrănite cu nădejdea unor vremuri blagoslovite”, jargonul acest-a slav e limbă românească, adecă neolatină la d-nul Pisani!!! Așe a îndrumat Maiorescu? Ađi tóte điarele scriu despre „elevi la munca obștăscă ... limbă neolatină e asta? La d-l Pisani slavismele „muncă, obștesc” sunt „limba noastră”, adecă a d-sale, iar „elev” e barbarism (frâncism) — dă-l afară, d-le P., și-l înlocuiește cu românescul d-tale „ucenic” (rom. „învățăcel”). Noi điceam „lucru public” în limba românească, încetățenind neologismul „public” din l. mamă. Ađi slavonirea, turcirea și ungurirea limbei românești se chiamă „naționalizarea” limbei la d-l Pisani și la neștiința școlei fonetice.

Din adresa unui ministeriu d-l Pisani a scos citatul: „pricina, care a determinat demisiunea”, pentru a-l critica. Și știți ce „barbarism” a aflat în el? pe „determina”, pe care d-sa l-ar înlocui cu ungurismul prost „hotări”, care e cuvînt românesc la d-l P., pe când „determina” e barbarism, deși e rădăcină latină și românească dela „terminus = țermure, țermuri”. Dacă d-l P. doria un termin mai poporal pentru „determina”, cel mai corespunđător aici și românesc cu adevărat e „cășuna” și nu străinismul „hotări”, la care vom mai reveni puțin. Slavismului „pricină”, care înseamnă mai mult „cértă”, nu „causă” (ca si pîrlej = întimplare reă), d-l P. nu i-a aflat nici o scădere, pentru d-sa e și corespunđător și românesc și democratic. Noi însă și mulți alți vom folosi termini din logică împrumutați din limba mamă: „causă și efect”, cari sunt patrimoniu latin.

la care avem și noi drept ca toate limbile surori, neolatine (cum a spus-o Caragiale), și nu vom suferi pe „pricină și ispravă”, ori cum — dracul — i-o fi plăcând d-lui P. se ne „naționalizeze” „limba noastră” neolatină. Am arătat, că „causă” e și rădăcină românească, pe care o avem în „iscusa” (lat ex-causa) și tot așa „efect”, în formă românească: „efect”, vezi „fapt”, și arhaicul „feci”. De neologismul „demisiune” (rădăcină rom. și asta, v. „tră-mis-iune”) nu s'a atins d-l P. căci n'a cunoscut un țigănistm corespunzător, cu care să-l înlocuiască. O să-l ajutăm noi. Pe la noi se aude ungurismul „mândaș = abdicere” (ung. lemondás). Prinde-l, d-le P., și ne „naționalizează” limba cu el: „pricina care a hotărît mândașul” — asta e l. românească, adică neolatină la d-l P., și mai poate vorbi de „neleguiți, cari adună din gunoiu neologisme”, adică latinismele, limba clasică și l. mamă e gunoiu la „leguițul” d-nul P., iar „hotări” e limba cultă românească. Cine e „neleguițul” cel mai mare și spurcătorul limbei românești?

Dacă d-l Pisani ar avea putere, ar pedepsi cu bătaia, ori amendă — pedepsa cu spîndurătoare fiind ștersă — pe cei ce împrumută „străinisme și barbarisme”. Dar pedepsa cea mai greă, spîndurătorea, ar merita-o în primul loc d-l Pisani pentru scoterea din gunoiu alui „gândi” și batjocorirea clasicului românesc „cugeta”. Tot așa ar merita și „sfânta nuelușe” (gramatică!).

E caracteristic (ori cum se ăicem românește? d-le P.) că d-sa dintre toți scrietori noștri numai limba lui Caragiale a încrestat-o, că nu poate fi luată totdeauna ca „pildă” de urmat (în locul ungurismului german „pildă”, care însemnă mai mult „aseminare”, noi folosim — unde nu se poate: „bunaoră” — încetățenitul „esemplu”, neologism din limba mamă latină, căci suntem limbă neolatină și nu țigănescă). Dar dacă vom cerceta limba și la alți scrietori, vom pute constata, că limba nici unui-a nu poate fi luată totdeauna ca esemplu de urmat. Vom afla chiar și la Eminescu cel cu „limba vechiă și înțeleptă” străinisme și chiar frâncisme (ca „vil, van, drapa . . .”) — la d-l P. numai aceste-a sunt „străinisme și barbarisme”. Dar ce se ăicem de limba lui Creangă înneată de rutenisme, ori de „kezeșul” naționalități lui Odobescu și de limba vechilor cronici și traducători de cărți besericești, cari n'aveau nici idee de filologie! Și atunci, de ce se acață d-l Pisani numai de limba lui Caragiale? Pentru că a apărat pe față patrimoniul latin. Asta e ce nu-i convine d-lui P., dar nu cutéză să o spună pe față. Dacă Caragiale ar fi apărat țigănistmele, atunci limba lui ar pute fi luată ca esemplu de urmat. Tot așa, dacă

Caragiale ar fi la viétă, d-l Pisani, ca sê-i câştige pãrtinirea, i-ar fi dat certificat (n'ar fi primul), cã scrie cea mai curatã limbã romãnescã. Dar, fiindcã nu mai e printre vii, d-l Pisani pôte face pe cumplitul, cãci Caragiale nu-i pôte responde.

Si în timp ce d-l Pisani apãrã tôte țigãnisme, spurcãnd limba romãnescã (neolatinã), înșelã buna-credințã a celor neșciinți, bucinãnd, cã „nu ești în stare sê fii dascãl de romãnã, dacã nu cunoști bine limba latinã dela începuturile ei rurale din Latiu“ !! Adecã din vechiul Latiu ne-au adus strãmoși dlui P. pe „gãndi, bizui, birui, tãmãdui, meșteșug, chip...“ De unde și „din ce gunoiu“ vom fi scos noi Romãni pe „cugeta, încrede, învinge, vindeca, mãiestrie...“, dela cari popóre barbare?

Dupê ce d-l Pisani mai bate și cõrda naționalismului, accentuãnd cu tot dreptul, cã nu se pôte „naționalism cu limbã internaționalã“ (sub care d-l P. înțelege l. latinã mamã) și țigãnescã ca a d-lui P. (adaogem noi) — ca sê se pôta înfige sub scutul autoritãții d-lui Iorga, citézã caracterizarea poporului romãn (dupê d-l Iorga), ca pãstrãtor al marilor virtuți ale unor rase strãvechi și a disciplinei superiõre a gloriosului popor roman, și d-l Pisani adaogea cu drept cuvînt, cã poporul romãn, ca pãstrãtor al înaltelor virtuți romane (între cari, ñicem noi, prima e limba: „cogito, ergo sum“ și numele de Romãn, de care bolșevici se rușinezã), cu sufletul lui, în care strãlucește întregã civilizațiunea mediteranianã, n'are lipsã sê împrumute esprimarea simțemintelor sale dela alte popóre, dintre cari unele viețuiau acum dõue mii de ani prin pãduri...“ „Cum e cu putințã“ ca d-l Pisani „sê scriã asemenea dracovenii“ și falsificãri, cãci am vêdut, cã d-sa vede „strãinisme și barbarisme“ numai în frãncisme, pe cãnd slavismele, ungurismele, turcismele, sunt la d-sa limbã romãnescã, nu „strãinisme“. Și atunci, cine ar fi dupê d-sa barbari, cari viețuiau prin pãduri, dela cari „neleguiți“ împrumutã „strãinisme și barbarisme“? Franceji? Nu-ți e órécumva, d-le Pisani, a trage asemenea conclusiuni false și sfruntate din caracterizarea romanistã a poporului romãnesc? Numai un agent al dușmanilor noștri, cari nu pot suferi aici în Rêsãrit o insulã latinã, pôte predica „desnaționalizarea“ și spurcarea limbei romãnești în numele ideii romaniste, sub scutul desmãțului și bolșevismului șcõlei fonetice, care a deschis larg porțile cetãțuiei limbei romãnești, amenințatã ađi sê fiã sugrumatã și necatã de vinituri.

Tot d-l Pisani ne trage luarea aminte (adecã „bãgarea de seamã“ în romãnesca d-sale), cã limba nõstrã se degradézã prin împrumul de „strãinisme și barbarisme“, ca limba Negrilor din coloniile europene. Dar Negri împrumutã în limba

lor barbară din limbi culte, dela popore civilizate, pe când d-l Pisani ne desnaționalizează „limba noastră” românească, fică a limbei clasice romane cu împrumuturi din limbi cu adevărat barbare, ca slavă, turcăscă și unгурăscă.

Tot d-l Pisani citéză după D. Cartoian principiul corect (il incuviințéză și d-sa) „cine se încercă să dea el, dela sine, limbei regule și forme, pe cari nu le scóte din viața reală a limbei... greșește, cređându-se mai înțelept decât națiunea întrégă...” Fórte bine, dar pentru ce introduce d-l P., ca și șcóla fonetică, forme ca „va place, ține, rămâne...” când poporul spune și ađi „va plăcè, ținè, rămànè...”, ca în „vechiul Lațiu” (conj. III). Am arètat la alt loc de unde provine acésta scálciare a limbei (din lipsă de ortografie). Am mai întreba, „de unde au scos formele neromânești: „fundatie, asociatie, chestie...? pentru ce „prezident conștient... în locul formelor românești „președinte, conșciinte...? (vom mai re-veni la asta, deși nu-i place d-lui P.), pentru ce pluralul feminin dela „nouă”: „noui, noi” ca pluralul masculin, așa vorbește poporul?... Intrebat fiind d-l P. că cum e mai bine: „beatură, ori băatură”, n'a știut ce se răspundă, căci pe unele locuri đic șè, pe alte locuri șè... și atunci d-l P. nu ne va putè spune nici că cum e mai bine: „de, di, dă, ge”... acolo ajungem cu lipsa de principii a șcólei fonetice. Fiindcă d-l P. a mărturisit singur, că nu știe, cum e bine românește, o sè-i spunem noi. E corect „beatură”, sau „bèatură”, căci lucrul de căpetenie e în ortografie litera. Aici è derivă din e românesc „be-re, beu, bei, bem, beți”. Uni rostesc e, alți è, dar cată sè se scrie cu e și nu cu a (ă) ca în grafia fonetică, care a suprimat pe è din motive de economie; cu principii de economie nu se póte face ortografie, ci numai grafie, (veđi și „văđ” în loc de „vèl”, „tânăr” în loc de „tinèr pl. tineri...”).

Un cititor a cerut d-lui Pisani sè ne dea un Dicționar românesc, pentru ca sè șcim, cari sunt „străinisme și barbarisme”, și care e cuvântul românesc. Fórte îndreptățită cerere. Noi, după ce am început lupta contra străinismelor și neologismelor *de prisos*, am lucrat 2—3 ani și am compus dicționarul românesc de lipsă. Dar știți ce a răspuns d-l Pisani? A luat peste picior pe cititor, că nu știe românește, și că cei ce știu românește n'au lipsă de Dicționar. Dar noi am vèđut, cum știe românește d-l Pisani și ce înțelege sub străinisme, falsificând „îndrumările înțelepte” ale lui Maiorescu. De aceea nu-i convine d-lui P. să facă un Dicționar românesc, căci atunci cată, nu numai să arete principiile conducătóre, ci și să se țină de ele, și nu să înșele și să prostescă lumea, ca în „Limba noastră”.

Am văzut, că d-l Pisani sub „străinisme și barbarisme“ înțelege numai neologismele (frâncisme-latinisme), dar în scrisul d-sale aflăm nenumărate neologisme. Tot așa în scrisul unui soț de luptă al d-lui Pisani în contra neologismelor (citată de d-l P.) aflăm fraza: „timbrul specific al străduinței noastre creatoare“, în care trei din patru cuvinte sunt neologisme. Și atunci avem tot dreptul — ca și cititorul, care a cerut Dicționarul — să întrebăm pe d-l Pisani, cari sunt neologismele, pe cari nu e iertat să le folosim? După cât am înțeles, neologismele nepermise de d-l Pisani sunt acele-a, pentru cari d-sa cunoaște un țigănist prost, cu care să-l înlocuiască, ca bunăoară pentru a „determina“ unguismul „hotări“, pe când neologismele „demi-siune, timbru, specific, creator..“ le admite, fiindcă nu cunoaște țigănistime, cu cari să le poată înlocui, altcum de ce ar avea mai mult drept decât „determina“, care e și rădăcină românească. Cititorul amintit a avut deci tot dreptul să ceară d-lui P. Dicționarul, altcum de unde să cunoaștem noi „gustul ales“ și „limba noastră“, adecă a d-lui Pisani.

D-l Pisani a scăpat odată afirmațiunea, că n'avem încă un Dicționar al limbei. La obiecțiunea, că avem pe alui Șăineanu, Candrea (al Academiei nefiind gata), d-l Pisani, ca să ne adevărească, că acele-a nu merită (!!) a fi considerate ca Dicționare, ne citează câte-va lipsuri, bunăoară că la cuvântul „chichion“ — nu l-am auzit de cându-s — nu i-se dă etimologia (necunoscută), deși d-sa știe (v. și Dicționarul Academiei), că derivă din grecește. Nu-i asta întrecere din partea d-lui Pisani?! Chiar și în Larousse se află cuvinte cu etimologie necunoscută (noi suntem abia la început în materie de Dicționar), și tot așa în Dicționarul Academiei, ba și etimologii necorecte, cum am arătat pe „bărbintă“, care derivă dela lat. „ferventia“ (vas de —) și nu din unguerește (Unguri l'au luat dela noi), și tot așa „întrumpica“ dela „într'un pic“ și nu dela unguismul „chip“ (întruchipa); „cămin“ nu e bulgar, ci e grec latinul „caminus“.. Chiar și d-l L. Pușcariu publică în Dacoromânia etimologii diferite de cele publicate în Dicționar, căci niciodată nu vom putea avea lămurite etimologiile tuturor cuvintelor; deci după d-l Pisani niciodată nu vom putea avea un Dicționar al limbei, — poate când ne va da d-sa unul, dar d-sa îl află de prisos, căci după d-sa tot Românul câtă să știe românește ca d-sa, și atunci Românul n'are lipsă de Dicționar ca alte popore. Așa „gândește“ d-l Pisani, în limba d-sale unguerească, căci românește nu știe „cugeta“.

În un articol mai prospăt d-l Pisani apărând turcismele și atacând neologismele (frâncismele) spune: „dumnezeu să-i înțe-

légă pe învățați și literați noștri, de ce, pe de-o parte nu le place „ucigaș” (latin), ci „asasin” (arab)... Aici are dreptate, literați scriu așa din neștiință, dar „dumnezeu, ori dracul sê-l înțelegă pe d-l Pisani, de ce nu-i place clasicul rom. latin „cugetare”, ci numai barbarismul prost „gândire”...!!

Mărată limbă românească, pe a cui mâni încăpuși, sê te dirégă și cureze, așa că-ți sugrumă tot „sufletul românesc”!

În un articol mai nou, în care d-l Pisani apără turcismele, slavismele..., vre sê ne înșele, că lupta contra acestor-a a avut rost numai în timpul, când inimizii noștri încercau sê convingă Europa cu aceste străinisme, că suntem un popor barbar, nu de viță nobilă latină. Ađi însă, ne spune d-l P., latinitatea noastră e recunoscută (adecă „cunoscută din nou” după d-l P.), deci lupta contra turcismelor... n'ar mai avê nici un rost(?!). Adecă ađi putem da dracului cuvîntul românesc, ori sê-l punem în spirt, ori în Museu (curat ca în „România nouă”, ca o „haină” vechiă) și sê-l înlocuim cu orice țigănisme, latinitatea noastră e recunoscută și asigurată de acum înainte de „gând, meșteșug, geam, seamă...”, nu mai avem lipsă de cuvîntul românesc. Și la „desnaționalizarea” asta dejositore cu străinisme scóse „din gunoiu” d-l Pisani ii spune, „naționalizarea” limbei!! Așe a înărumat Maiorescu? Nu-ți e órecumva, d-le Pisani, a falsifica așa de sfruntat „îndrumările înțelepte” ale lui Maiorescu?

E tot reă-credință și falsificare din partea d-lui Pisani, când încercă a apăra turcismele și străinismele cu faptul, că în tóte limbile, și în franceză, italiană, se află străinisme. Sunt rarități, nu dai de ele la tot pasul, nu poți scrie cu ele frase și propusțiuni întregi, nu innécă limba națională ca la noi, cari am fost într'una în șerbii străine, ba chiar supuși la începuturi de desnaționalizare. Ca urmare, acele-ași noțiuni au pe lângă numirea românească, una, ba chiar și mai multe numiri străine. Ba a venit și bolșevismul, desmățul și „prostul gust” al șcólei fonetice și a d-lui Pisani, cari sugrumă chiar cuvîntul românesc și conșideră că româneșci numai țigănismele, cari ne ucid și spurcă limba. Bunăórá pentru românescul „pătrar” (dela „patru”) în vechiul Regat au împrumutat slavul „sfert, ciosvirtă” (neînțeles în Transilvania), iar în T-nia au împrumutat ungurismul german „fártai” (neînțeles în vechiul Regat), pe care Magiari l-au scos din limbă. Șcóla anarhiei fonetice a introdus în limba literară amîndoue străinismele, iar românescul „pătrar”, înțeles de tótă lumea, e amenințat sê fiă necat și scos din limbă. Tot așa cu rom. „niéua” și slavismele „zăpadă, omêt...” Sau, ce alta e decât neștiință și „prost gust” sê folosești, ca și când ar fi mai frumos „gândi, chibzui, socoti...”

decât „cugeta“; sau „meșteșugar al fraselor“ (de ce nu „cârpaci“?, că-i și mai democratic) decât „măiestru al fraselor“; sau „vajnic combatant“ decât „aprig luptător“, sau „dârz“ (frântură de limbă, nu cuvînt ominesc) decât „cerbicos, tare la cerbice“, sau „îndîrji = întărita“...; sau țigănisme bombastice fără înțeles ca „gospodărire dârjă...“

D-l Pisani ne-a vorbit odată despre decăderea limbei latine (după Reinach), cum „prostul gust“ căuta cuvinte nouă, străine. Dar asta nu o vede d-l P., când e vorba de decăderea limbei românești, nu pentru că vede mai bine paiul din ochiul altui-a decât parul din ochiul propriu, ci pentru că nu vre să o vedă, căci scopul d-sale e chiar acest-a: degradarea și „desnaționalizarea“ limbei românești — ori pentru ce alta falsifică pe Maiorescu? Și străinismele de prisos, introduse de bolșevismul școlii fonetice și apărute de d-sa, nu numai că ne degradază, dar ne sugrumă și necă limba românească, prefăcându-o în un jargon țigănesc, și aruncându-o, îmbrâncindu-o înapoi pe trépta limbilor popórelor primitive, cari pentru deci de noțiuni n'au decât un singur cuvînt (de tot 2—300 cuvinte) Introducerea străinismelor și neologismelor e numai atunci îndreptățită, când pentru o noțiune nouă, sau o nuanță a simțimentelor, sau cugetului nostru, ne lipsește cuvîntul românesc corespunzător.

Și aici d-l Pisani și desmățul școlii fonetice păcătuiesc mai greu, înlocuind cu „barbarisme“ próste „luate din gunoi“, chiar cuvinte și expresiuni corespunzătoare, superióre și ca origine și ca înțeles, cum e ung. „gândi“ pentru clasicul român și latin: „cogito-cuget“. Dar degradarea limbei nóstre prin străinisme e dusă și mai departe. „Prostul gust“ și neînțelegerea cuvîntului străin îi dau deci de înțelesuri, pentru cari limba nóstră, ca limbă înaintată, „diferențiată“, are cuvinte corepunzătoare, rěspicate. Ba mai vine și moda poeților și scrietórilor moderni, cari, fiă pentru a-și acoperi lipsa de idei, fiă pentru a-și bate joc de cititori, nu mai folosesc cuvîntul în înțelesul îndătinat, ci-i dau alte înțelesuri, ca în „căutând (cu ochi) în depărtări nebănuite“ (?); sau „izvor tămăduitor de sete“ — ungurismul „tămădui = vindeca“, dar aici e luat în înțeles (poetic!) de „stimpěra“; sau „avuția strivitoare de inimi“...

Iacă, bunăórá, turcismul „habar“. Intrebí: „ai auđit ce s'a întimplat?“ Rěspunde: „habar n'am“, adecă „n'am șcire“. Dicit: „ia aminte, ai s'o pățești!“ Rěspunde „n'am habar“ adecă „nu-mi pėsă“. Sau „când habar n'aveam, vine șcirea... = când nu mă așteptam, când nici prin minte nu-mi trecea“; sau „habar sė n'aveți = sė n'aveți témă“. Și înțelesurile aceste-a: „n'am șcire,

nu-mi pêsă, nu mă aşteptam, n'uveţi témă"... şi altele nu sunt nici măcar apropiate. Şi înlocuirea tuturor acestor noţiuni cu acel-aşi turcism se chiamă înavuţirea (scos de „prostul gust” din folosinţă şi înlocuit cu slavul „îmbogăţirea”) limbei, nu degradarea ei?

Sau, ungurismul „chip” însemnă „icónă, zugrăvitură, desemu, faţă, înfăţişare, făptură, statură, mijloc, cale, putinţă, mod, modru”... Nu ştiu cine a avut acel-aşi „prost gust” ca şi d-l Pisani, şi a dat unei cărţi, roman, titlul „Prinţul cu două chipuri”. Nu cred, că ar pute să ne spună d-l Pisani şi toţi cei cu „prostul gust”, că ce se înţelege aici sub „chip”. E un prinţ „cu doue feţe”, adecă „făţarnic”, sau „cu doue înfăţişări”, sau are „doue icóne” (un amator de pictură), sau „cu doue moduri, feluri” de a lucra...? Nu e asta degradarea şi spurcarea limbei româneşti? Ba, neşciinţa şi „prostul gust” îi dăce la asta „înfrumuseţarea stilului”, căci cuvîntul românesc adevărat (neolatin) a devenit „banal” la neşciinţi şi bolşevici. Aşse se cultivă limba românescă, d-le Pisani?

În nr. 3—933, pag. 6, am dat înţelesurile număróse ale ungurismului „seamă”, care dela „o seamă” = uni, unele, cât-va, câţi-va”, „de seamă=de frunte, ales”, „băgare de seamă (limba d-lui P.)=luare aminte”, „a-şi da seama=a înţelege”... a ajuns să însemne până şi „mórté” ba chiar şi „viétă”!!! Nu e asta desnaţionalizarea şi degradarea limbei româneşti? A ştiut marele Cipariu, părintele filologiei româneşti, pentru ce a dat afară din limba şi scrisul românesc ungurismul „seama”.

Ungurismul „bănuí” însemnă: „a-i părè rëu, a-şi prepune, a avè prepus, a-i trece prin minte, a simţi, a fi de credinţa, a se îndoi, a prevedè, a presupune”...

Şi mai scandalos e ungurismul „hotări”, care la popor n'are decât înţelesul de „mărgini, împremeđa”, necunoscut la desmăţul şcolei fonetice, care dându-i înţelesul ungurescului „határozni”= a se rostii, a-şi spune cuvîntul, a statori, decide, alege...” a ajuns să aibă atâte-a înţelesuri, că nu mai are nici un înţeles limpede, şi se nu mai fiă înţeles de popor, numai d-l Pisani crede că e românesc şi pe înţelesul poporului, fiindcă nici d-sa nu şcie românesc. Sau ar pute d-l Pisani să ne spună ce o fi însemnând pe românesc: „conştiinţă hotăritóre”, sau „încrederea hotărită a ţerii”...

„Hotărirea” au introdus-o şi în justiţie şi administraţiune, ca şi ungurismul „pîră”, de ce n'ar mai introduce şi pe „izădiş”, căci e luat în Dicţionarul limbei române al Academiei? Un ţeran maramureşan întreat dacă a avut avocat la desbaterea din urmă, a răspuns, că nu şcie unguresce, a înţeles

Însă când i-s'a spus „târgilaș“, pe românește, după principiile d-lui Pisani, pentru care încă e „desbatere“ barbarism, iar ungur. „târgilaș“ e l. românescă, fiindcă l-a învățat țeranul în șerbia străină. Să-l introducem, d-le Pisani, și pe „târgilaș“.

Când scrietorul leneș, care nu știe românește, nu află termenul corespunzător, sau îi lipsesc ideile, trănțește un „hotărit“ unguresc fără nici un rost, ba încă la „prostul gust“ asta se chiamă înfrumusețarea stilului. Bunăoară „a spune cu totă hotărîrea“ (cu ce hotărîre ?), care va să țină pe românește „a spune verde, pe față, respicat...“; sau a îmbrățișa o cauză cu totă hotărîrea“ (?!), cu ce „hotărîre“? pôte vre să țină „cu tot sufletul“? „a aștepta adversarul cu hotărîre“ — cu încredere? „credință exprimată cu hotărîre“ — pe față, neîndoios, lămurit?..

În nr. 8—935 am dat o pagină de înțelesurile lui „hotări“, dar e departe de a le cuprinde pe toate, câte le-a plăsmuit „prostul gust“ și desmățul fonetist... Cu ungurismele „seama“ și „hotări“ poți să scrii o „băsadă de seamă“. Bunăoară: „E lucru hotărit, că de o samă de vreme, o samă dintre cei mai de samă și mai hotăriți gânditori, hotăritori ai băsadei valahe, cu conștiința hotăritore, și mai cu samă avînd încrederea, adecă „bizuiala“ hotărită a d-lui Pisani, dându-și sama, că trebuie să fiă cu mare băgare de samă în aceste momente hotăritore, vor hotări cu totă hotărîrea chipul cel mai de samă și mai hotărit, hotăritor și tămăduitor, kezășia nebănuită, pentru a puté face sama, de bunăsamă, băsadei valahe“. Asta-i limbă națională românescă, neolatină la d-l Pisani!!

Mărată, amărită limbă românescă!

Am ajuns acolo, că Românul nu mai pôte pleca nici la preumblare, ba nici la privată, fără a lua mai întâiu o „hotărîre“ ungurescă. El nu mai spune simplu „a plecat la plimbare“, sau „s'a dus la privată“, ci „s'a hotărit să plece la plimbare, s'a hotărit să se ducă „la dracul...“ cu toate țigăniile și bolșevismul fonetic.

Nu crede academia, că ar fi timpul să intervină și să pună un capăt desnaționalizării, degradării și spurcării limbei românești.

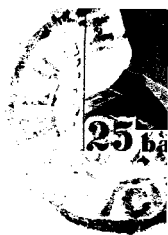
Gudura (se). În Zagra (Năsăud) se ține și despre câne: „se bucură“ în loc de „se gudură“. „Gudura“ poate deriva din contragerea alor două cuvinte cu acel-ași înțeles, fenomen destul de des în limba noastră, ca „scăl(cia+str)âmba“, „sdr(obi+d)umira... iar „gudura“ din „gud(i+’buc)ura“, dintre cari în dialectul dacoromân s’a păstrat numai albanezul (dacicul): „bucura“, pecând „găudî, gudi“ din lat. „gaudere“ a fost păstrat numai de Macedoromâni și are acel-ași înțeles ca și „se bucură“.

Nutrica, aușit în Zagra (Năsăud). E latinul „nutricare“, care se află și la Macedoromâni cu înțelesul original: „a nutri“. La noi însă înțelesul s’a depărtat mult. Se ține despre un servitor, că și-a scos totă simbria și a nutrit-o, sau, cine-va a luat bani împrumut și i-a nutrit, adică: i-a mâncat. Înțelesul a fost întâiu, că i-a dat pe nutremint, de aici apoi a trecut în acel-a de: „i-a mâncat“, dar nu e chiar așe de pejorativ ca: „i-a prădat“.

Lucru, -ător — muncă, -itor.

Am mai arătat abuzul ce se face cu slavismul „muncă, -itor“ în dauna românescului „lucru, -ător“. „Lucru“ românesc e numirea în înțelesul nobil al lucrului, pe când „munca“ e „lucrul“ de pedepsă al criminalilor, al celor judecați la „munci“, de aceea l-au îndrăgit așe de mult bolșevici fonetiști. S’a esplanat, că „lucru“ însemnă așe numai rezultatul acțiunii. Da, însemnă și acesta, tot așe cum și „muncă“ însemnă și rezultatul: când cine-va își arăta averea și ține „asta-i munca mea“, adică rezultatul munci. Dar „lucru“ mai însemnă și așe și încă în primul loc însăși acțiunea mai mult decât „muncă“, ceea ce apare mai bine din împrejurarea, că cei fără lucru (șomeri) cer „lucru, de lucru“ și nu „muncă“, care însemnă în primul loc partea neplăcută a lucrului: truda, tortura. Poporul ține „avem lucrători la sapă“, nu „muncitori“. Cine folosește pe „muncitori“ în loc de „lucrători“, nu știe românește. Poporul îl folosește pe „muncitor“ numai ca adiectiv: „om muncitor“, adică „străduitor“ — „Tribuna muncitorilor“ însemnă „Tribuna celor străduitori“. nu a „lucrătorilor“. N’am aușit pe țerani ține „la muncă, ci: la lucru, băieți!“ În ținerile „n’are alt lucru“, sau „nu-mi ved capul de lucru“ (nu de „muncă“) „lucru“ însemnă acțiunea. Sau, în versul poporan: „Am o mândră ca și-o cruce, Și la lucru n’o pot duce“... Am aușit pe demagogi spunând „a munci pământul“ (în loc de a „lucra“), ceea ce ar însemna „a căni pământul“.

P. T.
Domnului
Stimatei Redacțiuni

Biblioteca Universității

Joe

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De acel-ași autor: „Ad astra”, astronomie populară în
icoane, ilustrată. Prețul 65 Lei (la „Cartea românească”).

Caragiale cetindu-o din întâmplare, a trimis salutări autorului „ale cărui
opere escelente i-au cauzat mare plăcere”.

A. Bărsanu fostul președ. al Astei a scris autorului: „Ve felicit pentru
frumoasa scriere, sm citit-o cu cea mai mare plăcere și o voiu recomanda ele-
vilor și cunoscuților”.

„Ziarul științelor și al călătoriilor” scrie despre ea (1932) „se pôte asă-
mina, ca fel dibacu de a populariza, cu scrierile lui Flammarion”.

„Ortografie”. Prețul 25 Lei.

De acel-ași autor — se află la „Tipografia G. Matheiu” în
Bistriță (jud. Năsăud):

„Doina” poezia populară lirică selecționată și aranjată. Un
volum de 300 pag. pe două colóne. Prețul 65 Lei.

Aprețiarea revistei „Consânzeana”: „Doina e cea mai
bună și cea mai largă antologie a poeziei populare. Pentru frumuseța ver-
surilor, paginile îngrijit tipărite, am dori să aibă o respândire cât mai întiună...
o recomandăm călduros cititorilor noștri., vor simți fiori adevăratei frumuseți
artistice”.

